

3. Калінін В.О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Житомир, 2005. – 173с.

Перец О.Н. Условия формирования профессиональной компетентности будущего учителя начальных классов в процессе специальной подготовки.

Статья посвящена освещению проблемы формирования профессиональной компетентности будущего учителя начальных классов в процессе специальной подготовки; обосновано компоненты профессиональной компетентности, раскрыто условия, средства ее эффективного формирования.

Perets O. The conditions of forming of professional competence of future teacher of initial classes.

The article is devoted to illumination of problem of forming of professional competence of future teacher of initial classes in the process of professional preparing, it is motivated the components of professional competence, it is opened the pedagogical conditions, means of its effective forming.

УДК 376.5 + 37.018.2

Попов М.А.

Слов'янський державний педагогічний університет

УМОВИ КОРЕКЦІЇ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ВІДХИЛЕНЬ У ПОВЕДІНЦІ ВАЖКОВИХОВУВАНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Автором статті теоретично обґрунтовано поняття „проступок”, „правопорушення”, „злочин”; здійснено аналіз причин появи дітей із антисоціальною поведінкою; отримано конкретний емпіричний матеріал, що є підґрунтям для визначення провідних умов корекції та профілактики відхилень у поведінці важковиховуваних старшокласників.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Турбота про виховання дітей і підлітків – одне з найголовніших завдань будь-якої держави, тому що підрастаюче покоління – це її майбутнє. Яким буде це майбутнє – залежить від стану здоров'я, моральних якостей, ставлення сучасних дітей та молоді до держави, народу.

У педагогічній практиці вчителям часто доводиться зустрічатися з такими негативними явищами, як спад інтересу підрастаючого покоління до навчання та школи, грубе порушеннями учнями дисципліни, бродяжництво, жебракування, різні асоціальні вчинки, правопорушення, а іноді навіть серйозні злочини в учнівському середовищі.

В останні роки значно ускладнилась криміногенна ситуація в Україні,

з'явилися і набули поширення нові види антигромадських дій у сфері господарської діяльності. Ще більше загострилась проблеми злочинності, розбещеності, пов'язаної з уживанням наркотиків, корупцією та зловживанням владою.

Таке становище викликає особливе занепокоєння в справах неповнолітніх. Зокрема, за останні роки підліткова злочинність зросла на 45%. Кожний восьмий злочин із загальної кількості вчинено неповнолітніми або з їх участю. Зростає кількість учинених ними тяжких злочинів, у тому числі хуліганств, умисних убивств, зґвалтувань, крадіжок державного та приватного майна. Тому з метою вирішення завдань правового виховання підростаючого покоління Кабінетом Міністрів України (Постановою № 366) було затверджено Програму правового виховання населення України, в якій передбачено основні напрями і форми правової освіти в усіх навчально-виховних закладах.

Кримінальний кодекс України залишається одним із нормативних актів, який змінюється найбільш динамічно. Так, Верховна рада України прийняла 22 законодавчі акти про внесення змін і доповнень до КК України. До кодексу було включено 15 нових статей і понад 100 з них отримали нову редакцію [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких зааної проблеми. Дослідження багатьох педагогів, вихователів, психологів, юристів та лікарів (Белозьорова Л., Болтівець С., Єникєєва Д., Єрмаков І., Кацинська Л., Козубовская І., Кочетов А., Леонгард К., Личко А., Невский І., Новицький С., Оржеховська В., Сахаров А., Фіцула М. та ін.) виявили, що важковиховуваність неповнолітніх не виникає відразу як дещо готове, а зароджується та поглиблюється поступово, розвивається від дрібних порушень дисципліни, негативних проступків, які на перший погляд носять характер пустощів, бешкетництва, потім доходять до грубощів, зухвалої поведінки у школі, на вулиці, вдома, що призводить до правопорушень і злочинів.

У переважній більшості випадків від перших дрібних проступків до серйозних правопорушень минає певний час, упродовж якого відбуваються збочення у формуванні особистості. Це ніяк не виключає можливості „випадкових” правопорушень, тобто асоціальних дій дітей і підлітків без будь-якого наміру, що відбулися через необережність, легковажність і недбалість.

Ці вчинки, в тому числі правопорушення та злочини, не випадкові для зазначеної категорії дітей, а є природним наслідком, який притаманний особистості неповнолітнього, вони „підготовлені” попереднім патологічним ходом розвитку. Відхилення у формуванні особистості призводять до виникнення потворних особливостей у поведінці, які не відповідають загальноприйнятим вимогам дисципліни, нормам моралі та права. У практиці школи таких учнів називають важковиховуваними.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати поняття „проступок”, „правопорушення”, „злочин”; проаналізувати причини виникнення дітей із антисоціальною поведінкою; визначити основні напрями корекції поведінки важковиховуваних; презентувати конкретний емпіричний матеріалу, що є підґрунтям для визначення провідних умов корекції поведінки важковиховуваних старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

Основною характеристикою поведінки важковиховуваних є наявність дій, що чиняться всупереч приписам правових норм. Залежно від ступеня їх суспільної небезпечності розрізняють: проступки, правопорушення, злочини.

Як зазначає І.Котюк [3,с.100], „проступки – це менш суспільно небезпечні неправомірні діяння”. Серед проступків розрізняють адміністративні, дисциплінарні та ін.

Правопорушення завжди виражається в поведінці, що суперечить юридичним нормам, тобто ця поведінка є протиправною. При цьому вона завжди завдає комусь шкоди: іншим людям, організаціям, суспільству, державі. Власне кажучи, вона тому й забороняється правом, що має негативні наслідки.

Найбільш суспільно небезпечний вид протиправних дій – злочин, який визначається кримінальним законом і передбачає кримінальну відповідальність.

Характерними ознаками кримінальної відповідальності є: її зв'язок лише із спеціальним видом правопорушень – злочином; обов'язок особи відповідати перед державою за свої злочинні діяння і бути покараною; міра відповідальності особи за вчинений нею злочин визначається лише судом у відповідності з чинним законодавством.

Доцільно також звернути увагу на те, що в деяких людей існують неправильні уявлення щодо кримінальної відповідальності в окремих випадках, однак: по–перше, незнання закону не звільняє від кримінальної відповідальності; по–друге, неповнолітні (особи, що не досягли 18–річного віку) несуть кримінальну відповідальність за вчинений злочин; по–третє, особа, що вчинила злочин у стані сп'яніння, не звільняється від кримінальної відповідальності.

Навряд чи знайдеться людина, яка заявить, нібито їй ще з дитинства невідомі такі моральні принципи: не можна чинити збитки, шкоду, неприємності іншим людям, суспільству; не можна псувати речі, не можна недбало ставитися до навчання, роботи тощо.

Загалом, протиправні дії класифікуються за такими видами: дисциплінарні проступки, які проявляються в порушеннях навчальної або виробничої дисципліни, внутрішнього розпорядку закладу (установи); цивільно–правові проступки, що пов'язані з заподіянням майнової шкоди, порушенням інших майнових або особистісних інтересів людей, які захищені законом; адміністративні проступки, котрі призводять до порушення встановленого державою порядку й поведінки в громадських місцях, а також порядку управління всіма іншими сферами життєдіяльності суспільства; злочини – суспільно небезпечні дії або бездіяльність, за які законом передбачено кримінальну відповідальність [6,с.220.].

Як уже зазначалося вище, однією з складних проблем сучасної школи є проблема антисоціальної поведінки учнів. Педагогічна практика свідчить, що серед сучасних школярів все більш стає важковиховуваних, яких класифікують як дітей і підлітків із нестандартною поведінкою. Л.Кацинська у праці „Виховний процес в сучасній школі” [2,с.89] характеризує сучасні причини появи важковиховуваних і головними серед яких вважає: відсутність наступності в діяльності дитячого садка, батьків, які виховують дитину вдома і вчителів початкової школи; відсутність ранньої психолого–педагогічної

діагностики відхилень у поведінці; несвоєчасне виявлення як позитивних, так і негативних якостей дитини; відсутність соціально-правового захисту і допомоги дитині в процесі її розвитку.

Аналіз науково-педагогічних джерел (Алексєєн С., Алемаскін М., Алексєєнко Т., Баєрюнас З., Драніщева Є., Єнікєєва Д., Єрьоменко В., Козубовська І., Кочетов А., Мовчанов Н., Невський І., Обухов В., Обухова Л., Овчарова Р., Семьонов В., Сенько В., Трушина І., та ін.) дозволяє поповнити зазначений список. Вважаємо, що до причин, які ведуть до відхилення в поведінці дітей, можна віднести: нехтування принципом природовідповідності в навчанні, вихованні, розвитку та формуванні особистості. Переважно вчителі та батьки не звертають належної уваги на природні здібності дитини, їх своєчасне виявлення та розвиток (при чому це притаманне будь-якому віковому періоду); практично не реалізована ідея особистісно-орієнтовного підходу в процесі навчання та виховання школярів; брак можливостей діагностики та розвитку природних нахилів і здібностей дитини; існування в сучасній школі моделі пристосування дитини до навчання, а не задоволення інтересів учня, є причиною втрати інтересу до школи та виникнення конфліктів у системі учень-учень, учень-колектив, учень-учитель.

Проведене нами теоретичне обґрунтування понять „проступок”, „правопорушення”, „злочин”; аналіз причин появи дітей із антисоціальною поведінкою має неабияке практичне значення, оскільки є тим науковим орієнтиром, який дасть можливість виділити групи дітей із наявністю відхилень у поведінці.

Необхідність такого аналізу полягає в отриманні конкретного емпіричного матеріалу, який сприяв би визначенню провідних умов корекції поведінки важковиховуваних у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

З цією метою у дослідженні було використано методику яка дала можливість виявити основні причини відхилень у поведінці, визначити провідні якості особистості, щоб зрозуміти, що блокувати і на що спиратися у виховній роботі [1, с. 56-61].

Основна вибіркова сукупність складала 620 учнів старших класів шкіл № 1, 4, 12, 15, 17 м. Слов'янська та Райгородоцької ЗОШ Слов'янського району Донецької області.

Для визначення ступеня педагогічної занедбаності нами було використано три види анкет, умовно позначених літерами А, Б, В. У кожній анкеті визначено 15 питань, що охоплюють усі параметри життєдіяльності дитини: навчання (питання 1, 2, 3), дисципліна (питання 4, 5, 6), суспільно-трудова активність (питання 7, 8, 9), позитивне оціночне ставлення до колективу (питання 10, 11, 12) та асоціальні прояви в поведінці (питання 13, 14, 15). Характер стійкості прояву ознак визначається сумою балів за кожним параметром окремо [1, с. 56–61].

Статистична обробка результатів здійснювалася так: перша відповідь в анкетах А, Б, В виявляла стійкий прояв ознаки, позначалася літерою „С”, оцінювалася 2 балами; друга – нестійкий прояв ознаки, оцінювалася 1 балом,

позначалася літерою „Н”; третя – фіксувала майже повну відсутність ознаки – літерою „О”, нуль балів.

Прояв стійкості ознак аналізувався за кожним параметром окремо у відповідності з питаннями анкети. Залежно від можливих комбінацій проявів стійкості ознак за всіма параметрами можна встановити кількість дітей, що мають нульовий ступінь стійкості ознак педагогічної занедбаності (38%). Їх характеризує не завжди стійке позитивне ставлення до навчання, інші ж ознаки – уміння, дисципліна, суспільно–трудова активність, позитивне ставлення до колективу проявляються стійко. Асоціальні прояви у поведінці зовсім відсутні.

Перший ступінь педагогічної занедбаності мають учні 29%, яким притаманні позитивні ознаки за всіма параметрами стійкості (учіння, дисципліна, суспільно–трудова активність, позитивне ставлення до колективу, але асоціальні прояви в поведінці в цілому не типові, практично відсутні або випадкові.

У 22% учнів виявлено другий ступінь педагогічної занедбаності. Такі критерії визначення ступеня педагогічної занедбаності, як учіння, дисципліна, соціально–трудова активність виявляються позитивно за всіма параметрами, причому позитивне ставлення до класного колективу може бути відсутнім. Має місце нестійке виявлення асоціальних відхилень.

До третього ступеня педагогічної занедбаності належить 11% учнів, дисципліна і учіння яких може бути як стійкими, так і нестійкими. Асоціальні прояви в поведінці виявляються стійко, а суспільно – трудова активність і позитивне ставлення до колективу зовсім відсутні. Результати анкетування учнів можна відобразити в табл.1.

Таблиця 1

Ступінь педагогічної занедбаності

Загальна кількість опитаних	Ступінь педагогічної занедбаності			
	Нульовий (благополучні діти) %	Перший (важковиховувані та педагогічно занедбані) %	Другий (дезорганізатори, правопорушники) %	Третій (особливо важкі у виховному відношенні злочинці) %
620 (100 %)	238 (38 %)	178 (29 %)	137 (22 %)	67 (11 %)

Самооцінка рівня важковиховуваності дає нам певну картину, але не є достатньою і повністю об’єктивною для розробки тактики та стратегії цільової програми корекції відхилень у поведінці неповнолітніх.

З цією метою нами було проведено опитування класних керівників тих учнів, з якими вже відбулося анкетування. Для визначення стадії важковиховуваності ми запропонували опрацьовувати анкету на кожного учня окремо [5, с. 25-27].

Так, у анкеті визначено 13 основних видів діяльності і ставлень вихованців (успішність у навчанні і ставлення до нього, ставлення до праці, громадської роботи, правових і моральних норм тощо), які вчителі повинні були оцінити знаком „+”, „-“, „0” (старанне „+”, позитивне „+”, нерозумне „-“,

негативне „–“, байдуже „0” тощо).

Після обробки отриманих анкет було встановлено стадію (нульова, початкова, середня, глибока) важковиховуваності кожного учня персонально.

Сумарний аналіз по кожній групі учнів дав нам можливість зробити висновок про те, що до нульової стадії важковиховуваності ми можемо віднести 35% учнів, формування особистості яких відбувається в позитивному середовищі. Відхилення у сфері потреб, інтересів і звичок не викликають побоювань (переважають позитивні потреби в соціально здоровому спілкуванні, потреби в праці, потреби до природного об'єднання з іншими людьми, деяке спотворення матеріальних потреб). У таких учнів переважають соціальнокорисні інтереси, але правомірні шляхи їх задоволення обмежені. Ставлення до навчання в школярів цієї групи позитивне, працездатність має високий рівень і носить стійкий характер. Правопорушення серед учнів цієї групи випадкове.

До першої або початкової стадії належить 28% учнів, які формуються в середовищі з незначними відхиленнями. Їх матеріальні потреби характеризуються гострим бажанням іти в ногу з модою. Від попередньої групи їх відрізняє звичка до безцільного проведення часу, бродяжництва. Інколи вони бувають предметом образи вуличних або шкільних збирачів-рекетирів. Аморальні елементи в їх поведінці виражені слабо. Вони мають слабкий інтерес до навчання, середній ступінь працездатності. Трудову діяльність розглядають як засіб матеріальної зацікавленості, самоствердження, можливість розвинути свої професійні навички.

У класному колективі їх недооцінюють, принижують; такі діти найчастіше ізольовані. Нестійкість і безвілля учнів із початковою стадією важковиховуваності приводить їх у компанії з негативною спрямованістю, де їм відводиться роль виконавців. Ці діти схильні до вживання наркогенних речовин.

Неповнолітні цього типу потребують постійного контролю та допомоги з боку класного керівника, якому належить знати, де, коли і з ким проводять вільний час такі вихованці, тактовно коригувати їх взаємини з класом, а також допомагати і спрямовувати батьків позитивно впливати на своїх дітей.

Учні з другою (середньою) стадією важковиховуваності, яких 25%, формуються в несприятливому середовищі і відзначаються значною моральною деформацією. Їм властиві примітивні матеріальні потреби, схильність до вживання алкоголю та наркогенних речовин, прагнення до самостійності, відверта агресивність у ставленні до оточуючих, схильність до бійки, швидке наслідування негативних звичок дорослих, конфліктність з позитивним середовищем. Ці діти швидко пристосовуються до умов, не змінюючи своїх установок і ціннісних орієнтацій. Вони рідко виступають у ролі лідерів, проте саме вони часто ініціюють різноманітні правопорушення. Важковиховувані цієї групи виявляють високу трудову активність, вбачаючи в цьому сенс самоствердження, можливість заробити гроші.

Важкі діти останньої (глибокої) стадії (12%) виявляються переважно у вкрай несприятливому середовищі, характеризуються наявністю примітивних потреб.

Висновки і подальше дослідження. Аналіз науково-педагогічних джерел, результати анкетування старшокласників та вчителів приводить до висновку про те, що до провідних педагогічних умов корекції та профілактики поведінки

важковиховуваних учнів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи належать: педагогічна культура сім'ї; комунікативна майстерність учителя-вихователя; співробітництво школи і сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белозерова Л. Диагностика. Педагогическая запущенность школьника //Классный руководитель. -М. -№ 4. -1997. -С.56-61.
2. Кацинська Л. Виховний процес у сучасній школі. -Рівне, 1997. -С.89.
3. Котюк І. Основи теорії держави і права. -К.: Логос, 1998. -С.100.
4. Кримінальний кодекс України. -Х.: ТОВ „Одіссей”, 2002.
5. Попов. М.А. Цільова програма корекції поведінки важковиховуваних старшокласників в умовах загальноосвітньої школи: Навч. посібн. -Слов'янськ: СДПУ, 2005. -67с.
6. Правознавство /За ред.М.Настюка. –2–е вид. -Львів: Світ, 1995. -С.220.

Попов Н.А. Условия коррекции и профилактики отклонений в поведении трудновоспитуемых старшеклассников.

Автором представлен теоретический анализ понятий „поступок”, „правонарушение”, „преступление”; выявлены причины появления детей с антисоциальным поведением; получен конкретный эмпирический материал который является основанием для определения ведущих условий коррекции и профилактики отклонений в поведении трудновоспитуемых старшеклассников.

Popov N. The conditions of correction and prevention of deviations in the behavior of “difficult-for-upbringing” senior school pupils.

The author presents theoretical analysis of such notions as “action”, “delinquency”, “crime”. He reveals the causes that lead to the appearance of children with antisocial behavior. Some concrete empirical data as the basis for defining the main conditions of correction and prevention of deviations in the behavior of “difficult-for-upbringing” senior schoolchildren were received.

УДК 372.853:53

Попова Т.М.

Керченський державний
морський технологічний
університет

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРОВАНОГО СПЕЦКУРСУ „ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ФІЗИКИ І ТЕХНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ” (для XI класу загальноосвітньої школи)

У статті розглядаються науково-методичні основи реалізації культурно-історичної складової змісту фізичної освіти і педагогічні вимоги до програми інтегрованого спецкурсу „Історія розвитку фізики й технічної культури” для X-XI класів загальноосвітньої школи. Приводиться програма спецкурсу для XI класу.